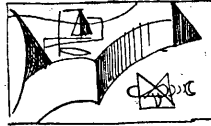

olyan varázsa, vagy több is, mint a valóságosnak. Ötleteiben, kikerekített történeteiben olykor csak plasztikus ábrázoló tudása óvja meg a pipírízű, hatásvadászó túlkapásoktól. Ez vonatkoztatható például a kissé frivol ötletre épült „Apróhirdetés”-re is.

Azt a fölényes mesterségbeli tudást és pallérozottságot nyújtó pesti irodalmi iskolát, amelyben a két háború közt a nyelvet és a stílust mindenképpen Kosztolányi tanította, Debreczeni is kijárta. Ebből a ma már modorosan ható stílusbűvöletből azonban frissebb szeleknek kellene odatartania arcát, ha ugyan lehetséges ez egész művészi hitvallásának, írói módszereinek restaurálása nélkül... Ez az egyik írásából való különben logikus stílus fragmentum például a mai olvasó fülében már bombasztikusan hangzik: „... bennem már

akkoriban megfészkelte a sejtés, hogy grófi szolga létére szokatlan darab szívet helyezett dörgő pusztai mellkasába a sorsokat gurító gondviselés...”

Az „Emberhús” harminchét elbeszélésének azok a legjobb darabjai, amelyek egy-egy költői jellegű, metaforai erejű koncepcióra épülnek, s épp ezért túlnőnek az olykor jelentéktelennek látszó témán. Költő agyában születtek meg, ezért a fabulájuk legtöbbször csupán eszköz az írói szándék megvalósításához. Fül és olvasó kell hozzájuk, hogy felfogjuk körkörös hullámaik tovaterjedését önmagunkban. Ezekhez sorolható elsősorban „A gyerek”, „A boldog Kerrek”, a „Cégvezető” és a „Boccaccio öregsége”. De a többinek az értékét sem maga a téma határozza meg, hanem az, ahogyan a témát fölveti és lelket lehel belé.

Pirosszívű versek, fekete tintával

Fehér Ferenc

Minden kiteljesedett költészet mozgatója, létrehozója egy-egy sajátos életérzés, amely nemcsak a költő alaphangját, hanem ars poeticáját, s úgy szólván egész művészi életútját is meghatározza — mindenki mástól megkülönbözteti.

Ebből a sarkalatos és a mai világban mind összetettebbé váló életérzés-koncepcióból kell kiindulnunk, hogyha teljes valójában s ehhez a gál-lászlói kiteljesedő életműhöz méltón kívánjuk felfogni a Dal a szegény halászlóról saját-

ságos líráját.

Egy életnek, egy mindig mindenre mindent feltevő életnek talán akaratlan igazolása ez a verseskönyv. Ötvenöt vers. Az érett férfikor töményen csorranó, fekete tintájával írt költeményei. Vallomások, melyek a világgal számadását végző mai ember lakatlan szigeten születtek, vízbe és napbanéző órák olyan magányában, olyan szigeten, amelyet egymaga be tud már tölteni az, aki egész életében másokért és másokkal együtt égett, viaskodott.

*Egy csónakom, egy evezőm,
így már csak megállok;
eldobom az evezőt is,
hajtson csak az álom.*

*Ez a sziget a szigetem,
a lelkem a másik;
hull az eső a szememből,
szomjas sziget ázik.*

Földhöz, vízhez, naphoz olyan közel van ez a sziget, hogy nem is lehet igazi, pihentető magány annak, aki a természet képeiből is ilyen költői víziókat fejleszt:

*Felnőtt a fa, sátrat bontott,
király koronája.
felnézek én az árnyékból,
felnézek a fára.*

*Tudja-e, hogy olyan erős,
mint bennem az árnyék:
magam is, csak fa volnék, ha
nem mennék, ha állnék...*

Olyan meglelt beszélgetések ezek a versek — fűvel, fával, virággal, fekete szigeti éjszakával —, melyekben egy öröknyugtalan élet legdöntőbb kérdései és válaszai fejeződnek ki. És a leg-egyszerűbbnek tűnő képes beszéd kereketlen szimbólumai megnőnek jelentőségükben, különös hitelességre jutnak, ha fülünk érzékenyen fogja fel ennek a költői világnak, ennek a jelképes árnyakkal villózó szigetnek a hangjait és neszeit. Annak a költészetnek az intimitása ez, amely túl minden tetszetős érzelmességen, rezignációk helyett igazságokra tör.

*Szegény, fekete virágos kertem
ó, emberek, én nagyon szerettem,
kukacvirág csak, napfényre éhes,
s ha föl nem kél, vajon mit érez
drúván a százsínű sötét virág?*

*Fekete lombok halkán beszélnek,
ó, hány árnyalata van a sötétnek!
fekete törzs, fekete ág, fekete levél,
ha festő volnék, pirosra festeném,
az éjszakát pirosra festeném.*

Nem a pasztell-festő lágytónusú színkezelése ez. Portrék készülnek így, — s mert költő vizsgálgatja arcát, vízbe, napba, a meglelt sziget vallomásokat felkényszerítő élet-tükrebe meríti tekintetét. A víztükör fodrozásában olykor fintorba mosódó férfiarc mindig kismul; a harsogó színek között az árnyalatok titokzatos, nagy egymásbaolvadása foglalja már le, s aki így érti a színek rezdülését, annak már örökre elhiszem, hogy a fekete épp olyan volt Ferencváros, Róma vagy a munkaszolgálatos évek ege alatt, amilyenek ő látta, amilyenel ő vívta örök harcát; s a piros is épp olyan piros volt, mint nagy emberi hite, mely kirügyeztette a zászlórudat is, akkor, amikor még nem volt egészen piros az életünk és színvakok is éltek közöttünk.

*Vers ez fekete tintával,
szólj, szólj, fekete versem.
Es ha majd kiöntöm fekete tintám,
zöld és pirossal énekeljétek engem.*

Íme a gál-lászlói ars poetica. Tömény és félre nem érthető, mint ezek a dalok, amelyekkel megajándékozta vajdasági magyar költészetünket.